Veluwe in balans

Aanvraag nieuwe Regio Deal voor de Veluwe

veluweop1

provincie Gelderland

vitale vakantieparken

INHOUDSOPGAVE

ONZE OPGAVE: **De Veluwe in balans** 3

ONZE AANPAK: **Resultaten boeken vanuit meervoudig perspectief** 11

ONZE FINANCIERING: **Gezamenlijk gedragen** 23

ONZE ORGANISATIE: **Efficiënt en gelegitimeerd** 25

Een breed gedragen aanvraag

Deze Regio Deal-aanvraag is tot stand gekomen door intensieve samenwerking tussen een groot aantal partijen die al jarenlang in verschillende samenwerkingsverbanden samenwerken op de Veluwe: 21 gemeenten, de provincie Gelderland, twee waterschappen en een groot aantal ondernemers, kennisinstellingen en maatschappelijke organisaties. Al deze partijen zijn betrokken bij de voorbereiding van de aanvraag. Het voorstel wordt ingediend door:

- de Veluwe Alliantie, waarin meer dan 40 publieke, private en maatschappelijke partijen samenwerken in het programma Veluwe op 1;
- de Stuurgroep van het programma Vitale Vakantieparken: een samenwerking van Veluwse gemeenten en de provincie Gelderland, waarin met recreatieondernemers en andere partners zoals het Openbaar Ministerie, corporaties en zorginstellingen wordt gewerkt aan allerlei vraagstukken op en rond vakantieparken;
- de provincie Gelderland, vooruitlopend op en in samenhang met de regioarrangementen, het programma Vitaal Landelijk Gebied Gelderland en de interbestuurlijke Aanpak Veluwe, die de provincie samen met waterschappen, gemeenten en het Rijk ontwikkelt.

Ons voorstel richt zich niet alleen op het natuurgebied de Veluwe, maar ook op de landelijke én stedelijke gebieden daaromheen. We spreken daarom ook wel over de 'Bruto Veluwe'. Dit gebied overlapt (deels) vijf Gelderse regio's: Foodvalley, Stedendriehoek, Ermelo-Harderwijk-Putten-Zeewolde, Kop van de Veluwe en Groene Metropoolregio. Deze regio's waren betrokken bij de totstandkoming van dit voorstel.

31 oktober 2023

ONZE OPGAVE:
De Veluwe in balans

De Veluwe is uniek

De Veluwe behoort tot de grootste aaneengesloten natuurgebieden in Noordwest-Europa. Het totale gebied bevat meer dan 90.000 hectare natuur, met een grote variatie aan landschappen en een indrukwekkende diversiteit aan planten en dieren. Het is ons 'groene kapitaal'. Maar de Veluwe is veel meer. Het is óók een gebied waar bijna één miljoen mensen wonen, werken en recreëren. Een gebied dat meerdere daily urban systems omvat, met grote verschillen in landschap, identiteit en economische structuur. Bovendien komen er jaarlijks miljoenen bezoekers uit binnen- en buitenland voor een meerdaagse vakantie of een dagje uit. Dit leidt tot werkgelegenheid en welvaart op de Veluwe. In de landelijke gebieden direct rondom het natuurgebied de Veluwe is de agrarische sector van groot belang. Niet alleen in de vorm van boerenbedrijven, maar ook breder in de keten, met toeleverende en verwerkende industrie en kennisinstellingen.

De Veluwe zoals we die nu kennen is in belangrijke mate door de mens gemaakt, met dorpen, steden, beken en sprengen, bossen, stuifzanden, heidevelden en landgoederen. De combinatie van natuur en cultuurhistorie tot ver vóór de jaartelling maakt de Veluwe uniek. De bewoners van de Veluwe waarderen hun omgeving en voelen zich daar sterk bij betrokken. Voor hen is het van belang dat het goed gaat met de natuur, dat de leefbaarheid in de kernen en in het landelijk gebied hoog blijft en dat de Veluwse economie goed blijft draaien, nu en in de toekomst. De uitspraak "De hoed af voor het verleden en de jas uit voor de toekomst" van de Veluwse schrijver en natuurvriend Jac. Gazenbeek vat dit goed samen.

Urgente meervoudige opgave

Brede welvaart gaat over de kwaliteit van leven hier en nu, rekening houdend met de mate waarin die invloed heeft op de kwaliteit van leven van toekomstige generaties. De opgaven waarmee de Veluwe de komende jaren wordt geconfronteerd, zetten deze brede welvaart onder druk en zijn voor heel Nederland van belang. De opgaven zijn omvangrijk, complex, en kennen een sterke verwevenheid.

De biodiversiteit gaat achteruit door te veel stikstof, versnippering en fragmentatie van het landschap, verdroging, en klimaatverandering. Ook in de landelijke gebieden rondom het centraal massief van de Veluwe is het landschap verschraald door het verdwijnen van landschapselementen en de optimalisatie van agrarisch gras- en akkerland. Op de Veluwe speelt nog een andere belangrijke ontwikkeling: verstoring van de natuur door de toenemende druk van toerisme en (dag)recreatie.

De **verstedelijkingsopgave** zorgt letterlijk en figuurlijk voor nog meer druk op de Veluwe. Vóór 2030 moeten er alleen al in Gelderland 100.000 woningen worden bijgebouwd, terwijl er daarnaast ook in aangrenzende provincies bij steden zoals Zwolle en Amersfoort volop nieuwe woningen worden gerealiseerd. Het aantal inwoners op en rond de Veluwe gaat dus fors toenemen. De extra inwoners zijn belangrijk voor de regio: ook de Veluwe kent vergrijzing en wil voorkomen dat jonge mensen wegtrekken. Het behoud van voorzieningen en het aantrekkelijk houden van de dorpen, steden en omgeving is voor ouderen én jongeren van belang. Aangezien 80% van de bezoekersdruk op de Veluwe van eigen inwoners afkomstig is, zijn er stevige ingrepen nodig die gericht zijn op het spreiden van het groeiend aantal recreanten. Alleen dan kan voorkomen worden dat de kwetsbare natuur op de Veluwe onder een te grote bezoekersdruk bezwijkt.

De Bruto Veluwe: het centraal Veluwemassief en de Gouden Randen daaromheen

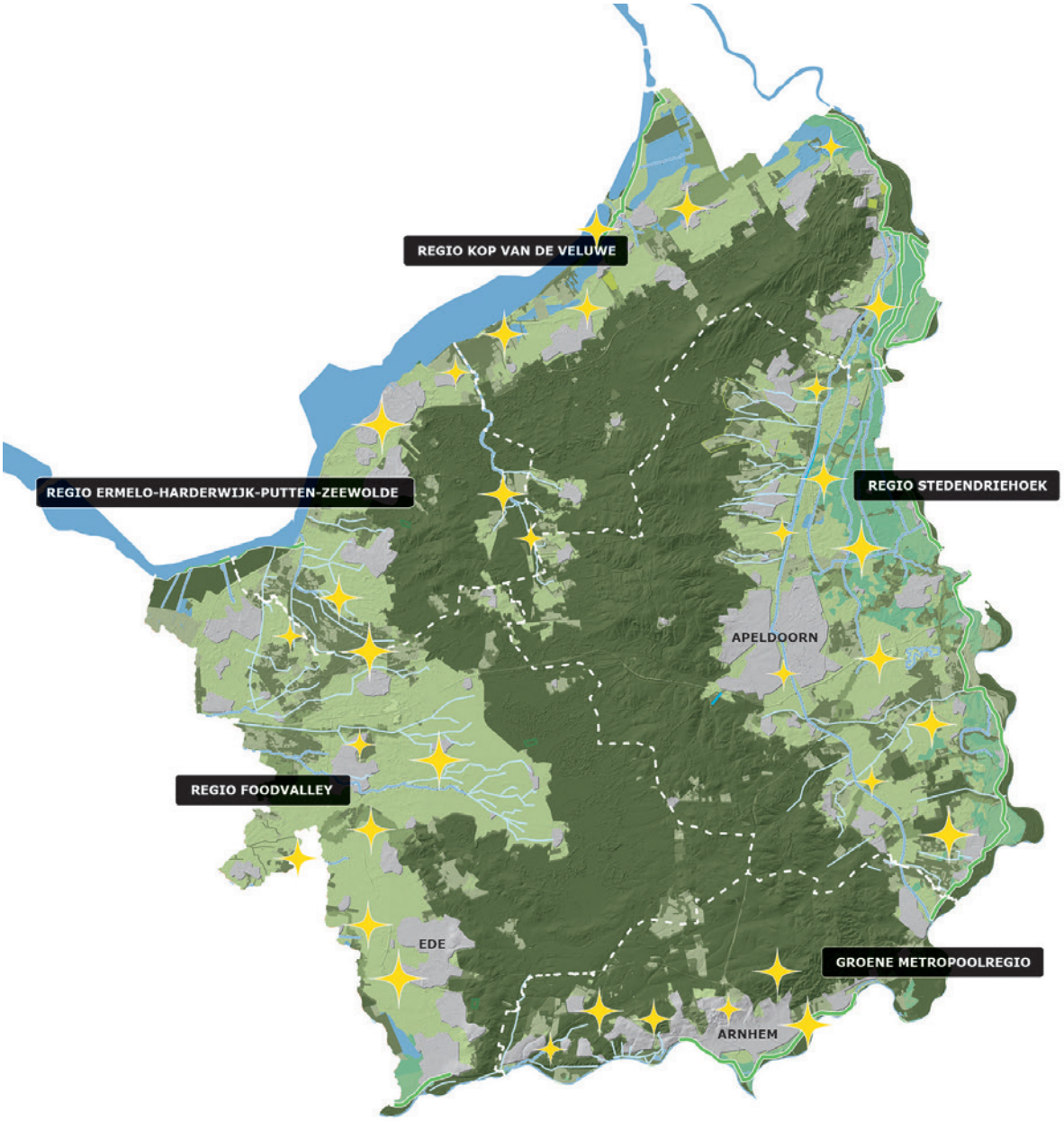

De (sociaal-economische) impact van de **landbouwtransitie** is nergens zo groot als in dit deel van Nederland, waar in sommige gebieden, zoals de agrarische enclave Garderen-Elspeet-Uddel-Speuld, (GEUS), bijna alle boerenbedrijven als potentiële piekbelasters in beeld zijn. Die impact treft niet alleen de boeren zelf, maar ook de onderliggende agrarische ketens en de gemeenschappen waarin deze sector geworteld is. De sociale cohesie is van oudsher sterk, maar staat onder druk. Het vertrouwen in de overheid en instituties neemt af.

De transitie van het landelijk gebied, met veel stoppende of omschakelende boeren, vraagt om nieuwe economische perspectieven en investeringen in een **toekomstbestendig buitengebied**. De noodzakelijke spreiding en nieuwe vormen van recreatie en toerisme kunnen daar wellicht voor een deel in voorzien, maar bieden slechts één van de puzzelstukken binnen een bredere inzet op multifunctionele landbouw, zorg en andere sectoren.

Ook binnen de **recreatieve sector** zelf zijn investeringen nodig. Het reisgedrag en de wensen van recreanten en toeristen veranderen, en een deel van de hotels en vakantieparken kampt met een kwaliteitsachterstand. Gewone gastvrijheid is niet meer voldoende. Een gezonde vrijetijdseconomie vraagt om excellente en duurzame accommodaties, toegankelijk erfgoed, boeiende activiteiten voor jong en oud, en duurzame vervoersmogelijkheden naar en op de Veluwe. Om de kwetsbare natuur te ontlasten is het nodig om in de agrarische gebieden hoogwaardige recreatieve producten te ontwikkelen, zodat toeristen en recreanten verspreid worden over een groter gebied.

Ook kampen verouderde vakantieparken met **sociale problematiek**, met mensen die nergens anders terecht kunnen. Bovendien zorgen de snelheid en grote impact van de veranderingen in sommige gebieden voor sociaal-maatschappelijke onrust en afnemend vertrouwen in elkaar en in instituties.

Enkele kerncijfers

- In 2022 waren er op de Veluwe zo'n 6,6 miljoen (toeristische) overnachtingen door Nederlanders (CBS vakantieonderzoek).
- In heel Nederland wordt een exponentiële groei van het aantal internationale toeristen verwacht van 7% per jaar (Nederlands Bureau Toerisme en Congressen).
- Op de Veluwe bevinden zich meer dan 500 vakantieparken (bij elkaar meer dan 3.000 hectare oppervlak), 25.000 fysieke objecten en 12.000 toeristische plekken (monitor Vitale Vakantieparken).
- Op een gemiddelde zomerdag verblijven er 150.000 mensen op de vakantieparken. Dit aantal is vergelijkbaar met de bevolkingsomvang van Apeldoorn.
- Er wonen tussen de 6.000 en 9.000 mensen op de parken terwijl dat eigenlijk niet mag. Zo'n 2.500 daarvan verkeren in een kwetsbare positie en kunnen nergens anders heen (Platform 31).
- Circa 60% van alle Nederlandse piekbelasters bevindt zich in de directe nabijheid van de Veluwe. In sommige gebieden betreft dit bijna alle agrarische bedrijven (ministerie LNV).
- 30% van de inwoners op de Veluwe geeft aan weinig of geen vertrouwen te hebben in de overheid. Daartegenover staat dat 32% van de inwoners het vertrouwen in de overheid en instituties als goed beoordeelt. (Gelderland Panel Brede Welvaart op de Veluwe, 2023).

De kansen zijn groot

De opgaven zijn groot en urgent. We zien echter ook grote kansen, juist omdát er in de gebieden rondom de Veluwe veel opgaven samenkomen. Het gegeven dat er zoveel moet gebeuren biedt inwoners en lokale gemeenschappen de kans om zelf invulling te geven aan het gewenste toekomstperspectief. Door tijdig de juiste keuzes te maken, kan een nieuwe balans ontstaan tussen de economische en maatschappelijke waarde van de vrijetijdseconomie, de leefbaarheid en sociale structuur in de gebieden, én de noodzakelijke verbeteringen van de biodiversiteit, duurzaamheid en ruimtelijke kwaliteit. De vrijetijdseconomie kan een belangrijke impuls bieden aan de noodzakelijke transities én tegelijkertijd bijdragen aan het oplossen en voorkomen van sociaal-maatschappelijke problemen.

Langere adem en brede coalitie

Aan deze meervoudige opgave wordt al geruime tijd door een groot aantal stakeholders hard gewerkt, onder meer door de Veluwe Alliantie, in het Programma Vitale Vakantieparken en door de provincie Gelderland. In de lopende Regio Deal Veluwe 'Veerkrachtige Veluwe' zien we hoe belangrijk dit instrument is als impuls voor het versterken van de balans tussen natuurwaarden en leefbaarheid in relatie recreatie. We boeken resultaten in het spreiden van recreanten en toeristen in tijd en ruimte, waarmee we de kwetsbare natuur in het Veluwemassief ontzien en een bijdrage leveren aan zowel de sociaal maatschappelijke vitaliteit als de lokale economie waar dat past en gewenst is. Ook met het verduurzamen van de vakantieparken wordt concreet bijgedragen aan een betere Veluwe.

Voor duurzame verbetering is een langere adem vereist. Bovendien dienen zich nieuwe opgaven aan die ver voorbij de horizon van 2025 strekken. Blijvende inzet is nodig, en een goede samenwerking tussen overheden, inwoners, maatschappelijke organisaties en het bedrijfsleven is daarbij cruciaal. Deze nieuwe Regio Deal wordt aangevraagd met steun van een groot aantal publieke en private stakeholders uit veel verschillende sectoren. We constateren ook dat de Veluwe onder de aandacht is bij het Rijk en dat de opgaven worden gezien. Deze aanvraag is wat ons betreft een bestendiging en versterking van het partnerschap tussen Rijk en regio. Deze zomer spraken wij aan meerdere tafels met het Rijk over de speciale aandacht die de Veluwe vraagt vanwege de grote gevolgen van de noodzakelijke transities voor het landschap en de sociaal-economische situatie. We werken aan een interbestuurlijke Aanpak Veluwe, die ervoor zorgt dat inwoners en bedrijven op en rond de Veluwe in een positie worden gebracht waarin zij kunnen werken aan hun toekomst in de context van deze transities. Deze Regio Deal beschouwen we als een betekenisvol instrument daarbij, omdat deze specifieke en concrete resultaten op de korte termijn mogelijk maakt. Die zijn hard nodig voor de toekomst van dit voor Nederland unieke gebied.

Meerwaarde nieuwe Regio Deal: tempo en focus

Ons voorstel voor een nieuwe Regio Deal bouwt voort op de huidige Regio Deal voor de Veluwe, maar voegt daar nieuwe perspectieven en opgaven aan toe. Onze propositie bevat voorstellen die zorgvuldig zijn ontworpen en gepositioneerd in de nieuwe realiteit op de Veluwe. Want die is de laatste jaren sterk veranderd. We hebben nadrukkelijk nagedacht over de positionering en meerwaarde van deze Regio Deal ten opzichte van andere programma's die raken aan de opgaven, zoals de verstedelijkingsagenda, het Vitaal Landelijk Gebied Gelderland (de Gelderse invulling van het NPLG), het programma NOVEX, de Gelderse regioarrangementen en het Gelderse Programma Veluwe. Wij willen met deze Regio Deal dienstbaar zijn aan deze processen en programma's en ze verbinden en versnellen. De Regio Deal biedt een kans om verbindingen te leggen en noodzakelijke projecten en initiatieven aan te jagen die niet direct passen binnen de andere programma's, maar het geheel wel sterker maken. De meerwaarde van de Regio Deal zit in twee kernpunten:

1. **We richten ons op resultaten op korte termijn**
   Complexe transities vragen een lange adem en zullen niet altijd snel tot een resultaat komen. Met de Regio Deal richten we ons op concrete resultaten op de korte termijn (binnen drie á vier jaar). Zo dragen we bij aan perspectief en vertrouwen van inwoners en ondernemers in het gebied. Op die manier fungeert de Regio Deal als vliegwiel voor intensivering van de samenwerking tussen alle partners in het gebied en zorgt de Regio Deal voor verbinding van sectorale beleidsvelden.

2. **We kiezen voor een scherpe focus**
   Veel gebeurt aan andere tafels, en we willen dubbel werk voorkomen. In de Regio Deal kiezen we daarom voor een scherpe focus op de bijdrage van de vrijetijdseconomie, recreatie en toerisme aan oplossingen voor de integrale vraagstukken op en rond de Veluwe – en daarmee aan de Brede Welvaart.

Ons streefbeeld in vier kernambities

We zien grote kansen om de Veluwe met een samenhangende aanpak klaar te stomen voor de toekomst. Dat geldt zeker ook voor de gebieden direct rondom de Veluwe en de agrarische enclave GEUS. Daar komen veel opgaven én kansen samen. Mede door de impuls die de Regio Deal biedt, ontwikkelen we deze gebieden tot de Gouden Randen. Met de projecten en investeringen in de Regio Deal willen we bijdragen aan vier kernambities voor de Veluwe:

- We bieden nieuwe perspectieven voor de Gouden Randen van de Veluwe met recreatie, multifunctionele landbouw, erfgoed en zorg. Deze perspectieven ondersteunen de verstedelijkingsopgave en de opgaven voor het landelijk gebied. Op die manier ontlasten en beschermen we de kwetsbare natuur in het centrale Veluwemassief en voegen we kwaliteit toe aan het platteland.
- We versterken onze inzet op leefbaarheid, inclusiviteit en betrokkenheid. We zorgen ervoor dat zoveel mogelijk inwoners en gebruikers van de regio meedoen en meeprofiteren.
- We investeren sterker in de kwaliteit en duurzaamheid van recreatieve voorzieningen en mobiliteit naar en op de Veluwe. Daarmee dragen we bij aan de biodiversiteit, de klimaatopgave, circulariteit, de energietransitie én aan een toekomstbestendige vrijetijdseconomie.
- We intensiveren en verbreden de samenwerking tussen overheden, eigenaren, gebruikers, bedrijfsleven en kennisinstellingen. We delen innovaties en praktijkervaringen, niet alleen onderling maar ook met partijen elders in Nederland.

JAGERS-VERZAMELAARS

ONZE AANPAK: Resultaten boeken vanuit meervoudig perspectief

2.

Onze aanpak richt zich op de volle breedte van de Brede Welvaart, met het unieke karakter van de Veluwe als verbindende schakel tussen welzijn, welvaart, gezondheid, arbeid en vrije tijd, wonen, samenleving, veiligheid, natuur en milieu. We waken voor een te snelle vertaling naar sectorale programma's en projecten, omdat daarmee de samenhang al snel verdwijnt. We hanteren voor onze aanpak een ruimtelijk perspectief, een sociaal perspectief en een duurzaam perspectief. Deze drie perspectieven geven inhoudelijk richting aan onze activiteiten en investeringen. Daarnaast hanteren we een (overkoepelend) lerend perspectief, gericht op kennis, organiseren en innoveren.

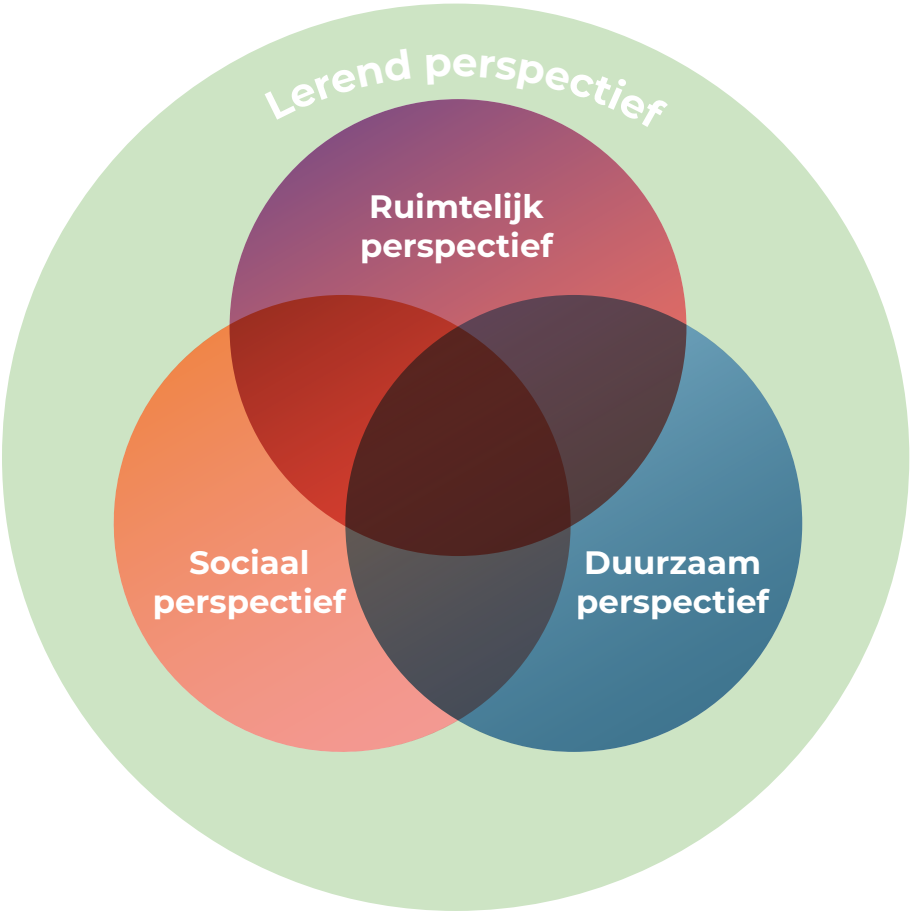

Foto: Jan Jansen

Ruimtelijk perspectief: nieuwe perspectieven voor de Gouden Randen van de Veluwe

Kernambitie: We bieden nieuwe perspectieven voor de Gouden Randen van de Veluwe die de verstedelijkingsopgave en de opgaven voor het landelijk gebied ondersteunen. Op die manier ontlasten en beschermen we de kwetsbare natuur in het centrale Veluwemassief en voegen we kwaliteit toe aan het platteland.

Met de Regio Deal zetten we in op de verbinding tussen de ontwikkelingen in de vrijetijdseconomie, de verstedelijkingsopgave en de grote (ruimtelijke, sociaal-maatschappelijke en economische) impact die de landbouwtransitie met zich mee brengt. De noodzaak om in het belang van de natuur de bezoekersdruk te verminderen koppelen we aan de opgave om het platteland vitaal te houden, ondanks de grote veranderingen in de agrarische sector. Het groeiend aantal recreanten en toeristen willen we verleiden gebruik te maken van het platteland, door juist daar de recreatieve beleving te versterken. Veel van deze ontwikkelingen en kansen komen samen in de stedelijke uitloopgebieden en de landelijke gebieden in de zone rondom de Veluwe, waaronder ook de enclave GEUS. Daar ontwikkelen zich de nieuwe Gouden Randen, door de toevoegde waarde van de vrijetijdseconomie meer in balans te brengen met het landschap, het aanwezige erfgoed, de biodiversiteit en het toekomstperspectief van de bewoners en ondernemers in het gebied. Naast het werken aan nieuwe recreatieve landschappen werken we aan een betere beleving van de Veluwe voor inwoners én bezoekers, ook op de prachtige plekken minder bekend zijn. We spreiden bezoekers in tijd en plaats door bestemmingsmanagement. Dit is een brede aanpak waarbij we zowel streven naar meer rust in de natuur waar de natuur dat nodig heeft, als het versterken van leefbaarheid en economisch perspectief voor inwoners waar daar ruimte voor is.

Sociaal perspectief: leefbaarheid, inclusiviteit en betrokkenheid

Kernambitie: We versterken onze inzet op leefbaarheid, inclusiviteit en betrokkenheid. We zorgen ervoor dat zo veel mogelijk inwoners van de regio meedoen en meeprofiteren.

De grote veranderingen in en om de Veluwe vragen veel van onze gemeenschappen. Bovendien is er al langer sprake van concentratie van sociale problematiek in (verouderde) vakantieparken (achterstandswijken in het groen). Onze inzet op verduurzaming en kwaliteitsverbetering koppelen we aan gerichte maatregelen voor maatschappelijke ontwikkeling, zorg en leefbaarheid. De Regio Deal draagt bij aan sociaal-maatschappelijke vraagstukken waar deze raken aan de voorzieningen in het gebied, de vrijetijdseconomie en vakantieparken, de landbouwtransitie en de waardering voor de natuur en het erfgoed. Daarnaast investeren we in maatschappelijke betrokkenheid, vanuit de overtuiging dat er veel kracht en creativiteit te vinden is bij inwoners, verenigingen, instellingen en ondernemers in wijken en dorpen. Deze ideeën en uitvoeringskracht willen wij met ondersteuning van de Regio Deal samenbrengen in zogenaamde Dorpendeals.

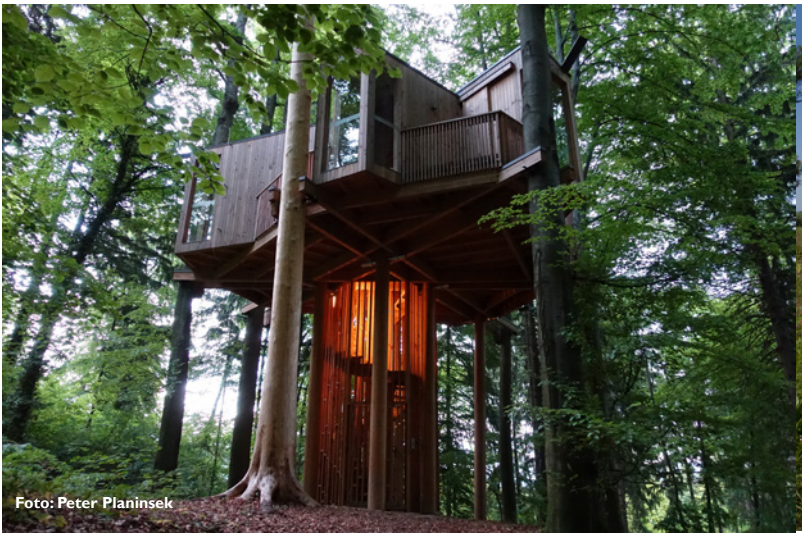
Foto: Peter Planinsek

Foto: Anjo Kan

Duurzaam perspectief: bijdragen aan klimaat, natuur én toekomst vrijetijdseconomie

Kernambitie: We investeren sterker in de kwaliteit en duurzaamheid van recreatieve voorzieningen en mobiliteit naar en op de Veluwe. Daarmee dragen we bij aan de biodiversiteit, de klimaatopgave, circulariteit, energietransitie en aan een toekomstbestendige vrijetijdseconomie.

We intensiveren onze aanpak op verduurzaming van de Veluwse vrijetijdseconomie. Vakantieparken, recreatieve voorzieningen en andere functies investeren in de natuur, een duurzame gebouwde omgeving, het sluiten van kringlopen en de energietransitie. Daarnaast werken we aan verduurzaming van de recreatieve mobiliteit om natuur en klimaat te ontlasten. We stimuleren OV door de ontwikkeling van OV-poorten. We realiseren ontvangstlocaties voor auto's aan de snelwegen, zodat de autodruk op de Veluwe vermindert. We realiseren duurzame mobiliteit voor iedereen die (vanaf de (OV-)poorten) de Veluwe wil beleven. Ook zetten we in op het vergroten van maatschappelijk bewustzijn over duurzaamheidsvraagstukken en werken we samen met onderwijsinstellingen voor meer kennis en bewustzijn van de omgeving.

Lerend perspectief: met elkaar leren, innoveren en organiseren

Kernambitie: We intensiveren en verbreden de samenwerking tussen overheden, eigenaren, gebruikers, bedrijfsleven en kennisinstellingen. We delen innovaties en praktijkervaringen, niet alleen onderling maar ook met partijen elders in Nederland.

We stimuleren innovatieve concepten voor concrete oplossingen, voor onze werkwijze zelf én voor de manier waarop we samenwerken. We delen onze leerervaringen, niet alleen binnen het Veluwse netwerk maar ook daarbuiten. We investeren in monitoring, zodat we met meer data nog beter zicht krijgen op de effectiviteit van onze inzet en wat dit bijdraagt aan de verbetering van de Brede Welvaart op de Veluwe. Door ervaringen en data te delen krijgen we beter zicht op vraag en aanbod op de arbeidsmarkt van de Veluwse vrijetijdseconomie. We zetten in op doorontwikkeling van innovatieve samenwerkingsvormen (als vingeroefening voor de samenwerking in de interbestuurlijke Aanpak Veluwe). We initiëren trainingen en leertrajecten (bijvoorbeeld rond verduurzaming) in samenwerking tussen de overheid, onderwijsinstellingen en de belanghebbende sectoren (landbouw, recreatie).

Onze inzet: innovatief en doelgericht

Hieronder schetsen we in elf voorstellen hoe we de komende jaren concreet invulling gaan geven aan de ambities en doelen van de nieuwe Regio Deal 'Veluwe in balans'. De voorstellen dragen veelal bij aan meerdere hierboven beschreven perspectieven. Verduurzaming en maatschappelijke, ruimtelijke en economische ontwikkeling kunnen elkaar immers onderling versterken. Zo draagt elk voorstel bij aan de Brede Welvaart op de Veluwe. Ze bieden daarnaast de kans om breder te leren: onze resultaten en leerervaringen zullen we uitdragen in de directe omgeving van de Veluwe en daarbuiten. Deze voorstellen zijn gebaseerd op de ervaringen van ruim tien jaar samenwerking op de Veluwe. Ze kregen verder vorm in een verkennende ronde langs de partners van de programma's, werksessies in de aanloop naar de nieuwe Regio Deal en gesprekken met verschillende ministeries. De voorstellen zullen in de fase van dealmaking worden uitgewerkt in termen van (onder meer) deelprojecten, locaties, rolverdeling, investeringen en cofinanciering.

1. Bestemmingsmanagement in de Gouden Randen

Door bezoekers te spreiden in ruimte en tijd ontlasten we de kwetsbare natuur van het Veluwemassief en versterken we de Gouden Randen van de Veluwe. Daarbij richten we ons op het platteland in onder andere de enclave GEUS, de IJsselvallei, de Gelderse Vallei, de Veluwse Kust en de Veluwezoom. We versterken de Veluwse ontvangst/startlocaties, de toeristisch-recreatieve voorzieningen en daarmee de lokale maatschappelijke en economische voorzieningen. Zo ontstaat er een robuuste vrijetijdseconomie die de landbouwtransitie steunt en wordt het centrale Veluwemassief ontlast. Het Veluwse bestemmingsmanagement krijgt een verdere impuls. We ontwikkelen nieuwe regionale masterplannen voor bestemminsmanagement en richten ons op aanvullende investeringen in TOP's, (OV-)poorten, route-aanpassingen en infrastructurele ingrepen. Daarbij denken we aan aantrekkelijke verbindingen voor wandelaars en fietsers via de snel- en spoorwegen langs de Gouden Randen met de stedelijke gebieden rond de Veluwe. De lessen van deze innovatieve benadering dragen we nu al breed uit naar andere gebieden in Nederland, en het is onze ambitie om dat met kracht door te zetten.

2. Het Vakantielandschap van de Toekomst

Hoe ziet de verblijfsrecreatie er over twintig jaar uit? Verwachten we dezelfde verschijningvormen als nu, of ontwikkelt zich op gebiedsniveau een nieuw verdienmodel waarin sprake is van een menging van wonen, werken, zorg en recreatie? Met dit initiatief gaan we bijdragen aan een nieuw langetermijnperspectief op de toekomst van de Veluwe. Dit combineren we met een handelingsperspectief voor de korte termijn. De transitie naar kringlooplandbouw kan zeker in een overgangsfase leiden tot minder inkomsten voor agrariërs en voor bijvoorbeeld landgoederen die hun gronden verpachten. Daarmee kan ook de betaalbaarheid van natuurbeheer en -herstel problematisch worden. Onder de noemer multifunctionele landbouw wordt nagedacht over oplossingen voor dit vraagstuk, waarbij ook naar recreatie en toerisme wordt gekeken. We gaan met nieuwe vormen van verblijfsrecreatie bijdragen aan een nieuw perspectief en een nieuw verdienmodel op gebiedsniveau. Dus niet het simpelweg toevoegen van een groot vakantiepark of kamperen bij de boer, maar bijvoorbeeld in de vorm van meerdere verspreide huisjes (biobased, off-grid) in een groot gebied, geëxploiteerd door een coöperatie, die ervoor zorgt dat de resultaten ten goede komen aan de boeren/eigenaren. Hierdoor blijft de winst binnen het gebied. We werken de concepten verder uit (bedrijfseconomisch, juridisch, organisatorisch), implementeren dit in meerdere gebieden, bundelen de resultaten, en delen die met partners in heel Nederland. We doen deze voorstellen vanuit de Regio Deal Veluwe, maar werken samen met de regio's Foodvalley, Kop van de Veluwe, Ermelo-Harderwijk-Putten-Zeewolde en Stedendriehoek.

3. Buitengebied in groei en bloei

We zetten in op natuurinclusieve, multifunctionele landbouw en goed beheer van het landschap, zodat het landelijke gebied aantrekkelijk is voor zowel natuur als mens. Dit hoogwaardige landschap heeft veel biodiversiteit, is aantrekkelijk om in te recreëren en biedt kansen om inwoners en toeristen weer kennis te laten maken met onze voedselproductie. Daardoor ontstaat er bovendien een goede voedingsbodem voor korte-ketenprojecten in samenwerking met zowel de lokale recreatiesector als retail. In landbouwtransitiegebieden dragen we bij aan integrale gebiedsprocessen. Die zijn gericht op het combineren van recreatie, multifunctionele landbouw, zorg, erfgoed, natuur en woon- en leefgenot door lokale gemeenschappen te steunen. We bouwen voort op lopende processen in GEUS en de IJsselvallei.

4. Loop en fiets je hoofd leeg

Door de verstedelijkingsopgave neemt het aantal woningen op en om de Veluwe fors toe. Aangezien 80% van de recreatieve druk op de Veluwe het gevolg is van recreëren door eigen inwoners zijn nieuwe stedelijke uitloopgebieden nodig om de Veluwse natuur te beschermen. Daarom dragen we in gebiedsprocessen bij aan ontwikkeling van stedelijke uitloopgebieden in de Gouden Randen van de Veluwe, gericht op recreatie en groen-blauwe natuurwaarden. Door het realiseren van nieuwe recreatieve voorzieningen op het platteland voorkomen we dat de kwetsbare natuur bezwijkt onder een te hoge recreatiedruk. Deze spreiding van recreatie draagt bij aan werkgelegenheid, behoud van voorzieningen en daarmee de leefbaarheid op het platteland. Deze win-win situatie voor natuur en platteland heeft bovendien als positief effect dat door nieuwe stedelijke uitloopgebieden in de nabijheid van woningbouwlocaties afstanden en vervoersbewegingen beperkt blijven. Dit vraagt investeringen in natuurlijk ingerichte verbindingen voor langzaam recreatief verkeer. Daarbij kijken we naar kansen om investeringen in groen-blauwe dooradering, in herstel en toegankelijkheid van historisch erfgoed en in klimaatadaptatie (waterberging en -afvoer) te combineren met natuurontwikkeling en recreatievoorzieningen in en nabij de stadsranden. Dit biedt ook mogelijkheden om een brug te slaan naar andere regio's (onder meer de verbinding Harderwijk-Zeewolde), zodat de recreatieve uitloopgebieden buiten de Veluwe worden versterkt.

5. Dorpendeals

In de Dorpendeals maken Gelderse inwoners, gemeenten, ondernemers, maatschappelijke organisaties en de provincie afspraken om samen te werken aan de (sociale) verbondenheid en toekomstbestendigheid van een wijk of dorp. Een Dorpendeal werkt integraal en biedt mogelijkheden om verschillende vraagstukken dwars door de grenzen van het sociale en ruimtelijke domein heen gezamenlijk te adresseren. Iedere betrokken partner neemt hierin zijn verantwoordelijkheid voor de uitvoering. Iedere deal is maatwerk. Zo dragen we bij aan één van de kernambities van deze deal: het versterken van onze inzet op Brede Welvaart, leefbaarheid, inclusiviteit en betrokkenheid op en rond de Veluwe. Dorpendeals kunnen we inzetten op de plekken waar de transities en maatregelen grote impact op de lokale samenleving hebben. Hierbij willen wij vooral kijken naar de gebiedsprocessen die geïdentificeerd worden in de Gelderse regioarrangementen.

6. Camping van Ons

Vakantie vieren op de Veluwe moet voor iedereen mogelijk blijven. De huidige ontwikkelingen (opkopen, investeringen, uitponden, etc.) maken dat de prijzen sterk stijgen, waardoor bepaalde groepen uitgesloten worden. Met de Camping van Ons willen we op een innovatieve manier ook mensen met een smalle beurs een betekenisvolle, kwalitatief goede vakantie bieden, passend binnen de omgeving. En daarmee ook verantwoord tegenwicht bieden aan goedkope verre vakanties die het milieu zwaar belasten. We werken uit hoe we dit met nieuwe coöperatieve vormen van eigendom en gebruik mogelijk kunnen maken op een aantal locaties. Hierbij werken we samen met vakantieparken, gemeenten en ministeries. De resultaten hiervan zullen we delen met partners in heel Nederland.

7. Zorgeloos gastvrij

De Veluwe is bij uitstek een gebied om te bewegen en te ontspannen. Dit bevordert de kwaliteit van leven (en dus de Brede Welvaart). Maar de vraag is of de Veluwe ook in de toekomst bereikbaar blijft voor de twee miljoen mensen in Nederland met een serieuze beperking, waardoor zij belemmeringen ondervinden om deel te nemen aan het maatschappelijke verkeer. Door de vergrijzing zal deze groep alleen maar groter worden. Met het project Zorgeloos gastvrij gaan we innovatieve combinaties van recreatie, zorg en sport ontwikkelen waarmee de Veluwe als vakantiegebied ook letterlijk en figuurlijk bereikbaar is voor iedereen. Het project is gericht op verschillende doelgroepen, op basis van een gezond businessmodel. We sluiten aan bij het lokale en regionale ondernemerschap, specificeren de doelgroepen, verbinden dit aan de transities op de Veluwe, maken nieuwe coalities met bijvoorbeeld verzekeringsmaatschappijen en zorginstellingen, en realiseren meerdere concrete toekomstbestendige voorbeeldconcepten op de Veluwe die ook elders als inspiratie kunnen dienen.

8. Pauzeparken (ketenaanpak wonen en zorg)

Hoewel dit eigenlijk niet mag, wonen duizenden mensen op de Veluwe in vakantieparken. Ruim tweeduizend van hen zijn hier terechtgekomen doordat ze geen andere keuze hebben. Vaak is sprake van een kwetsbare positie en liggen ook veiligheidsvraagstukken op de loer. Om aan deze groep mensen goede oplossingen te bieden, is er een sterke samenwerking nodig tussen overheidslagen, zorgpartijen en corporaties. Hierin is al veel verkend, maar tot een doorbraak is het nog niet gekomen. Met dit project willen we een doorbraak realiseren door vanuit een brede coalitie (tijdelijke) woonplekken aan te bieden en de noodzakelijke ondersteuning te organiseren. Naast een effectieve ketensamenwerking tussen overheden, zorginstellingen en corporaties gaat het dus vooral om concrete projecten op voormalige vakantieparken (Pauzeparken). Op deze Pauzeparken gaan we samen met de betrokkenen werken aan nieuwe perspectieven gericht op duurzame participatie in onze samenleving.

Foto: V. Petkov

9. Veluwe Gewaardeerd!

We zetten in op betrokken bewoners, die trots zijn op hun Veluwse identiteit. We willen de kennis van inwoners en toeristen over de kwetsbare natuur vergroten, zodat die nog meer wordt gewaardeerd en zodat noodzakelijke beperkende maatregelen worden begrepen en gerespecteerd. Daartoe ondersteunen we initiatieven voor educatie, in de vorm van modules voor zowel primair als secundair onderwijs en voor vrijwilligers en ambassadeurs, die bijvoorbeeld in de bezoekerscentra actief zijn. We richten ons ook op versterking van het gastheerschap en beleefbaarheid van ons historisch erfgoed. Bewoners worden gastheren en gidsen, en werken graag in de toeristisch-maatschappelijke voorzieningen en de vrijetijdseconomie. Met een Human Capital Agenda Recreatie brengen we vraag en aanbod op de recreatieve arbeidsmarkt op de Veluwe beter bij elkaar, zodat meer inwoners van de 'bruto Veluwe' bijdragen aan de vrijetijdseconomie en personeelstekorten worden verminderd.

10. Energie op Eigen Kracht

Vakantieparken zijn kleine gemeenschappen die verspreid liggen over de Veluwe, soms vergelijkbaar met de vele kleine buurtschappen. Ook deze plekken zullen in de komende jaren 'van het gas af' moeten. De kleinschaligheid, de gefragmenteerde ligging, maar ook de ligging ver van de bebouwde kom maken het extra complex om tot oplossingen te komen. Ook in relatie tot de netcongestieproblemen die de komend 10-15 jaar nog niet opgelost zijn. Met dit project gaan we verkennen – en vervolgens in de praktijk brengen – hoe plekken die geïsoleerd liggen zelf in hun energiebehoefte kunnen gaan voorzien. Welke decentrale energiesystemen zijn er haalbaar op de Veluwe? In samenwerking met gemeenten, innovatieve ondernemers in de verblijfsrecreatie en universiteiten (o.a. TU Delft) gaan we dit onderzoeken en naar de praktijk vertalen.

11. Duurzaam Veluws Verkeer

We versterken onze inzet op duurzame vervoersmodaliteiten zoals (deel) fietsen en OV. We werken aan strategische vervoershubs aan de randen van de Veluwe die door duurzaam vervoer goed verbonden zijn met verblijfslocaties en toeristisch-recreatieve voorzieningen. Zo verminderen we het recreatieve autoverkeer en ontlasten we het Veluwemassief. Deze beperking van vervoersbewegingen en congestie is goed voor klimaat, natuur, Veluwebeleving, leefbaarheid én (dus) voor de Brede Welvaart.

Foto: INTREEGUE Photography

ONZE FINANCIERING: Gezamenlijk gedragen

3.

Voor uitvoering van ons voorgenomen programma is een totale investering van € 44 miljoen noodzakelijk. Voor de helft daarvan rekenen we op een bijdrage van het Rijk uit de Regio Envelop. Voor de andere € 22 miljoen staan de provincie Gelderland, gemeenten, maatschappelijke en private partijen in de regio gezamenlijk aan de lat. Op dit moment investeert de regio al substantieel in de doelen die we met deze Regio Deal een impuls willen geven. Niet alleen de programma's Vitale Vakantieparken en Veluwe op 1, maar ook andere investeringen van de provincie Gelderland, de Veluwse gemeenten en vele andere partijen ondersteunen onze doelen. Onze ambities en voorgenomen projecten overstijgen ruimschoots de financiële bijdrage die voor regionale cofinanciering noodzakelijk is. Daarbovenop komen nog de investeringen van private partijen in het gebied, variërend van Leisurelands tot vakantieparken en van terreinbeherende organisaties tot Nationaal Park de Hoge Veluwe. Op basis van onze inventarisatie van voorgenomen projecten en de middelen die wij al binnen onze eigen programma's hebben gereserveerd, hebben wij er het volste vertrouwen in dat de vereiste van 50% regionale financiering kan worden waargemaakt.

Daarbij hanteren we een onderscheid tussen:

- generieke bijdragen, in te zetten voor overkoepelende activiteiten en regionale projecten in het kader van de Regio Deal;
- cofinanciering in de realisatie van een concreet project vanuit individuele gemeenten, de provincie en private partijen, aansluitend op de lokale of provinciale uitvoeringsprogramma's.

Foto: Jan Jansen

ONZE ORGANISATIE: Efficiënt en gelegitimeerd

4.

Sturingsfilosofie

Dit voorstel is voorbereid in een intensief proces met een groot aantal betrokkenen. De Veluwe kent een dynamische omgeving. De regio valt deels samen met vijf Gelderse regio's, die ieder werken aan strategische agenda's en programma's op tal van terreinen. Bovendien werkt de provincie Gelderland aan een interbestuurlijke Aanpak Veluwe, wordt er gewerkt aan ruimtelijke voorstellen en gebiedsprocessen voor het programma Vitaal Landelijk Gebied Gelderland én is de regio met het rijk in gesprek over de enorme impact van de landbouwtransitie in de omgeving van de Veluwe. Wij beschouwen de Regio Deal niet als nóg een proces dat daarnaast wordt ontwikkeld, maar als een voorloper en versneller van de uitvoering van deze programma's, gericht op resultaten op de korte termijn. We kiezen daarom voor een pragmatische lijn, waarmee we efficiënt en effectief voortbouwen op de constructie van de lopende Regio Deal Veluwe. Dit heeft als belangrijk voordeel dat er geen tijd, energie en geld verloren gaat aan het opnieuw opzetten van een samenwerkingsconstructie en discussies over structuren, rollen en verantwoordelijkheden. Voor de organisatie van de nieuwe Regio Deal hanteren we de volgende uitgangspunten:

1. We voorkomen bestuurlijke drukte en optimaliseren het bestaande samenwerkingsmodel, rekening houdend met de bredere maatschappelijke opgaven die op de Veluwe afkomen. Er gaat geen tijd, energie en geld verloren aan het opnieuw opzetten van een nieuw construct.
2. We betrekken gemeenten, maatschappelijke organisaties, grondeigenaren, kennisinstellingen, bedrijven, inwoners en andere stakeholders bij de verdere uitwerking en uitvoering van de Regio Deal, zowel bij concrete projecten als het informeren over voortgang en koers. De bestaande lijnen van Veluwe op 1 en Vitale Vakantieparken worden daarvoor gebruikt, wellicht aangevuld met de Aanpak Veluwe.
3. We sturen programmatisch op uitvoering van de nieuwe Deal. De uitvoering vindt plaats door en binnen de bestaande programma's, waarvan de programmamanagers toezien op tijdige uitvoering en samenwerking, en daarbij de doelstellingen in het vizier houden.

Organisatie van de Regio Deal

Voortbouwend op bovenstaande uitgangspunten, voorzien we voor de nieuwe Regio Deal Veluwe een organisatie met de volgende ingrediënten:

- Een gelegitimeerde Regiegroep besluit over de inzet van middelen, op basis van een helder afwegingskader dat wordt opgenomen in de te sluiten Regio Deal.
- Provincie Gelderland is kassier en verzorgt de formele afhandeling van de toekenning van bijdragen aan projecten.
- In het Rijk-Regio-overleg spreekt (een afvaardiging van de) Regiegroep met het Rijk over de voorgang van de uitvoering van de Deal.
- Een ambtelijke Kerngroep, met afgevaardigden van Vitale Vakantieparken, Veluwe op 1 en provincie Gelderland coördineert en bewaakt de uitvoering van de Regio Deal. Daar vindt de coördinatie plaats van het doorontwikkelen van projecten, de samenwerking tussen stakeholders en het voorbereiden van besluiten in de Regiegroep over de toedeling van middelen aan de projecten.
- Eens per jaar wordt een grote stakeholderbijeenkomst georganiseerd waarin alle partijen die betrokken zijn bij de uitvoering van de Regio Deal worden bijgepraat, met elkaar in gesprek gaan over samenhang en win-win kansen, en concrete resultaten vieren.

Monitoren en leren van de Regio Deal

De projecten die we met deze Regio Deal willen realiseren staan niet op zichzelf. Ze moeten bijdragen aan de kernambities die we hebben geformuleerd vanuit ruimtelijk, sociaal, duurzaam en lerend perspectief. Om de doeltreffendheid en doelmatigheid van de Regio Deal te kunnen vaststellen, is het essentieel dat zowel de concrete resultaten (output) als de bijdrage aan onze doelen en ambities (outcome en impact) worden gemonitord. Dat doen we op twee niveaus:

- Monitoring en rapportage van de voortgang, besteding van de middelen en concrete resultaten van het uitvoeringsprogramma van de Regio Deal, op basis van een halfjaarlijkse voortgangsrapportage. Deze rapportage wordt ook besproken in het Rijk-Regio overleg.
- Monitoring en evaluatie van de mate waarin onze projecten bijdragen aan de doelen (monitoring van doelbereik). Ons voorstel is om op twee momenten een (tussen)evaluatie te doen waarin we op basis van data en gesprekken de output en outcome van de Regio Deal in kaart brengen. We verkennen hoe we daarbij kunnen samenwerken met vergelijkbare initiatieven bij provincie Gelderland en Veluwe op 1. Daarnaast zoeken we de samenwerking met Wageningen University & Research, waar veel onderzoek rondom de thema's van de onze Regio Deal wordt uitgevoerd.

Doorontwikkeling en bovenregionale samenwerking

Wij beschouwen de Regio Deal als een belangrijke versnelling van onze ambities op de korte termijn. Het is ook een volgende stap in een duurzame samenwerking op zowel bestuurlijk als maatschappelijk niveau in en om de Veluwe. De uitdagingen die we in het kader van de Regio Deal aanpakken, zijn aanzienlijk en vereisen een langetermijnaanpak. De uitdagingen houden niet op bij de grenzen van individuele gemeenten. Deze kan de overheid bovendien niet alleen oplossen. We erkennen de noodzaak van een blijvende samenwerking; niet alleen tussen de gemeenten en de provincie, maar ook met maatschappelijke organisaties en andere belanghebbenden.

In landsdeel Oost-Nederland vinden regelmatig kruisbestuivingen plaats vanuit het netwerk Kracht van Oost (provincies Gelderland, Overijssel en alle omliggende regio's met verbindingen naar de provincies Utrecht en Flevoland), om koppelkansen te creëren en schaalsprongen te maken waar die een meerwaarde kunnen vormen. In de dealmakersfase werken we met de omliggende regio's de concrete mogelijkheden uit, om elkaar in de uitvoering verder te versterken.

Foto: LauraVI